Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra kulturních a náboženských studií

SPOLEČENSKÁ ROLE MÓDY NA PRAHU SVOBODY: DEMOKRATIZACE MÓDY PO PÁDU ŽELEZNÉ OPONY

Bakalářská práce

Autor: Iveta Zikmundová
Studijní program: B6107 - Humanitní studia
Studijní obor: Transkulturní komunikace
Vedoucí práce: PhDr. Radek Martinek, Ph.D.
Oponent práce: Mgr. Jana Karlová, Ph.D.

Hradec Králové 2022

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Zadání bakalářské práce

Autor:	**Iveta Zikmundová**
Studium:	P19K0149
Studijní program:	B6107 Humanitní studia
Studijní obor:	Transkulturní komunikace
Název bakalářské práce:	**Společenská role módy na prahu svobody: Demokratizace odívání po pádu železné opony**
Název bakalářské práce AJ:	The social role of fashion on the threshold of freedom: Democratization of clothing after the Velvet Revolution

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Práce se zaměří na analýzu hlavních fenoménů, které charakterizovaly společenskou roli pánské a dámské módy v Čechách v 90. letech 20. století. Pokusí se o analýzu a interpretaci hlavních oděvních symbolů po pádu železné opony, které zařadí do širšího kontextu demokratizace oděvní kultury v průběhu 20. století, a to na pozadí nejvýznamnějších historických a kulturních událostí. Práce bude vycházet z interdisciplinárních základů, tj. pokusí se analyzovat a interpretovat modní fenomény na co nejširším politickém, společenském a kulturním pozadí, včetně přejímání nových kulturních (resp. transkulturních) podnětů. Na oděvu, jež je důležitou součástí nonverbálních společenských výpovědí, bude ukázána i postupná proměna sebepochopení jeho nositelů na prahu globalizace.

- LAVER J., Costume and Fashion (World of Art), 4th edition. London: Thames {\& Hudson, 2019.
- Fashion: The Collection of the Kyoto Costume Institute - A History from the 18th to the 20th Century, first edition. Taschen: Barnes {\& Noble; 2006.
- FOGG, M.; Steele, V.; PAVLOVÁ, Z. Móda: úžasný příběh fenoménu: historický vývoj, detailní vyobrazení i příběhy slavných návrhářů, vyd. 1. Praha: Slovart, 2015.
- MÁCHALOVÁ, J. Budiž móda: průvodce dějinami módy 20. století, vyd. 1. Praha: Brána, 2012.
- BURIANOVÁ, M. Móda v kruhu času: retro - 200 let inspirací, vyd. 1. Praha: Grada, 2016.
- JONAS, S. Móda v proměnách času: lexikon : značky, návrháři, oblečení, vyd. 1. Čestlice: Rebo, 2008.
- HLAVÁČKOVÁ, K. Móda za železnou oponou : společnost, oděvy a lidé v Československu 1948-1989, vyd. 1. Praha: Grada, 2016.
- MÁCHALOVÁ, J. Móda 20. století, vyd. 1. Praha: Lidové noviny, 2003.

Garantující pracoviště:	Katedra kulturních a náboženských studií, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	PhDr. Radek Martinek, Ph.D.
Oponent:	Mgr. Jana Karlová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 12.3.2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne ……..

……

Iveta Zikmundová

Poděkování

Velice ráda bych poděkovala PhDr. Radku Martinkovi, Ph.D. za odborné vedení a rady při psaní mé bakalářské práce.

Anotace

ZIKMUNDOVÁ, Iveta. *Společenská role módy na prahu svobody: Demokratizace odívání po pádu železné opony*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2021. 43 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zaměřuje na analýzu hlavních fenoménů, které charakterizovaly společenskou roli pánské a dámské módy v Čechách během 90. let 20. století. Pokouší se o analýzu a interpretaci hlavních oděvních symbolů po pádu železné opony, které zařazuje do širšího kontextu demokratizace oděvní kultury v průběhu 20. století, a to na pozadí nejvýznamnějších historických a kulturních událostí. Práce vychází z interdisciplinárních základů, tj. pokusí se analyzovat a interpretovat módní fenomény na co nejširším politickém, společenském a kulturním pozadí, včetně přejímání nových kulturních (resp. transkulturních) podnětů. Na oděvu, jež je důležitou součástí nonverbálních společenských výpovědí, bude ukázána i postupná proměna sebepochopení jeho nositelů na prahu globalizace.

Klíčová slova: transkulturalita, móda, kultura, identita, demokracie

Annotation:

ZIKMUNDOVÁ, Iveta. *The social role of fashion on the threshold of freedom: Democratization of clothing after the Velvet Revolution.* Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2021. 43 pp. Bachelor Thesis.

The bachelor thesis focuses to analyze the main phenomena that characterized the social role of men's and women's fashion in the Czech Republic during the 90s of the 20th century. It attempts to analyze and interpretion the main clothing symbols after the fall of the Iron Curtain which places in wider context of clothing democratization culture during the 20th century against the background of the most important historical and cultural occurences. The work is based on interdisciplinary foundations, ie it tries to analyze and interpret fashion phenomena in the widest possible political, social and cultural background including the adoption of new cultural (or transcultural) impulses. On clothing, which is an important part of non-verbal social statements, will also be shown a phased change in the self-understanding of its wearers on the threshold of globalization.

Key words: transculture, fashion, culture, identity, democracy

Obsah

1. Úvod 8

2. Předpoklady rozvoje módy ve 20. století 11

2.1. Móda po 1. světové válce 11

3. „Protiklady se přitahují: módní kontrasty 80. a 90. let“ 19

3.1. 80. léta ve světě 19

3.2. Československo 80. let 21

3.4. Lesk a bída 90. let 24

3.5. Móda 90. let 26

3.5.1. Grunge 26

3.5.2. Antimóda 27

3.6. Nevypočitatelnost 90. let 27

4. Nová národní identita 29

4.1. Specifika módních 90. let v tuzemsku 29

4.3. Tzv. „Podnikatelská móda“ 30

4.4. Fialové sako 30

4.5. Rozmach second handů 31

4.6. praktické sportovní oblečení (tzv. „šusťáky“) 32

4.7. Kalhoty s laclem 33

4.8. Úprava zevnějšku 33

5. Závěr, aneb malá transkulturní reflexe 35

Bibliografie 38

Seznam příloh 43

Přílohy .....

1. Úvod

Tématem bakalářské práce je společenská role módy po pádu železné opony. Charakteru a existenci české módy předchází období mezi světovými válkami následovanými oživením v podobě přelomu 80. a 90. let, tedy období po Sametové revoluci. Samotné módě nelze upřít výpovědní hodnotu, je součástí naší komunikace. Je „vznešená“, tj. reflektuje dobu, ve které vznikla a to z hlediska nejen kulturního, ale i sociálního a politického. Móda je „hurikán“, mísí se v ní nespočet kontextů, živlů a můžeme sledovat její proměnlivost, ale i to, jak se „vrací“ určité prvky. I přes tento fakt nám neustále nabízí něco nového.[1]

Co má vlastně společného móda s transkulturní komunikací? Obojí je příkladem „procesů objektivizace a habitualizace, jimiž se postupně konstituuje skutečnost srozumitelného světa.“[2] Móda jako taková se přímo podílí na konstruování světa coby kontinuity smyslu. Není to věda v pravém slova smyslu, protože ji chybí jednoznačnost a fakt, že není kontrolována metodicky. Oděvem komunikujeme skrze barvy a styl. Jak poeticky a výstižně módu popsala světoznámá a nadčasová návrhářka Coco Chanel (1883–1971), kterou zmíním ještě později: „Móda není pouze o oblečení. Móda je na obloze, na ulici, móda souvisí s našimi nápady, s tím, jak žijeme a s tím, co se děje kolem nás.“[3] Najdeme ji v knihách, v práci, móda je záliba, ale také důvod k setkávání. Je to prostředek sebeprezentace a vyjádření, které je srovnatelné s uměním.

V módě můžeme sledovat elementy svobodného individua a vždy si nechává prostor pro budoucnost. Různé styly či jen změněná délka sukní jsou nějakým způsobem zasazeny do kontextu světa, v němž žijeme, a ve kterém si rozumíme. Móda je nositelem mnohých významových souvislostí a to od komerčních zájmů, přes ideologii komunit, historickou podobu individuality, kulturních i uměleckých podnětů. Odívání

[1] Srov. LIPOVETSKY, Gilles. *Říše pomíjivosti: móda a její úděl v moderních společnostech*. Praha: Prostor, 2002. Střed (Prostor), s. 239.

[2] VELICKÝ, Bedřich, Kateřina TRLIFAJOVÁ a Pavel KOUBA. *Spor o přirozený svět*. Praha: Filosofia, 2010. ISBN 978-80-7007-317-9, s. 130.

[3] Citáty – Coco Chanel – Nejlepší citáty. Nejlepší citáty – Citáty slavných osobností, pořekadla a lidová rčení [online]. Copyright © 2020 www.nejlepsicitaty.cz [cit. 09.02.2022]. Dostupné z: https://www.nejlepsicitaty.cz/autor/coco-chanel/

bylo rovněž ovlivněno ideovými a kulturními kritickými hnutími menšin, ekologií i technologií až po mocenské ideologické narativy států.[4]

Proměn módních linií, jak po sobě následují v čase, bylo bezpočet. Historicky můžeme pozorovat změny siluet, délky sukní nebo šíře klop. Panuje určitá snaha tato data z historie sbírat a porozumět přítomnosti v jejím záhadném oživujícím vztahu k minulosti a budoucnosti. Je to lidská iniciativa, co tvoří módu – někdy anonymní, jindy za sebou nese významné jméno. „Móda je tak možná tím nejbezprostřednějším a nejspontánnějším výrazem nesamozřejmosti lidského soužití.“[5]

Pro každé období je typické něco jiného a tak lze vždy danou etapu něčím definovat. Jak bude vidno v úvodu této práce, za počátek vzniku moderní módy jsou považována především 20. léta dvacátého století. Nicméně i válečné podmínky ovlivnily v dobrém či špatném smyslu módní průmysl, protože každá světová válka kvůli snížení populace mužů znamenala pro ženy vyrovnání se s novou situací – náhle se uplatňovaly na místech, které jim dříve nepříslušely. Tyto nenadálé události jim otevíraly dveře do světa mužů a módní prvky ze světa žen i mužů se začaly výrazněji mísit.

Je až s podivem, jak neuvěřitelně se módní průmysl během sta let rozvinul, a můžeme si jen představovat, jak daleko ještě zajde. Oděv není jen kus látky, je to zřetelný znak neverbální komunikace. Jedná se o jakési sebesdělení či klíč ke kultuře a dá se považovat za vnější projev lidského nitra - má nejen umělecký, ale i historický dosah.[6]

Tato práce představuje propojení krásy, historicko-politického kontextu, revolty a kulturního dopadu oděvního průmyslu na společnost, které přináší kontrast 80. a 90. let. Roky, jež byly pro formování České republiky zcela zásadní.

Výtvarníci a módní návrháři se odjakživa snažili interpretovat vztah oděvu a lidského těla, zatímco společnost vždy vnímala oblečení jako symbol společenského statusu. Oděv napříč časem několikrát projevoval tlak společnosti na jednotlivce. Zároveň se v něm ale může skrývat snaha projevit individualitu. Je tedy móda odrazem tužby diferencovat se od ostatních porušováním obvyklých pravidel nebo ji jde o to přijmout stylové normy v její nejpřísnější vyhraněnosti?

---

[4] Srov. HLAVÁČKOVÁ, Konstantina. *Móda za železnou oponou: společnost, oděvy a lidé v Československu 1948-1989*. Praha: Grada Publishing, 2016, s. 7 - 9.

[5] Srov. HLAVÁČKOVÁ, Konstantina. *Móda za železnou oponou: společnost, oděvy a lidé v Československu 1948-1989*. Praha: Grada Publishing, 2016, s. 8.

[6] Srov. *Fashion: a history from the 18th to the 20th century : the collection of the Kyoto Costume Institute*. Koln: TASCHEN, 2014, s. 21 - 22.

V 90. letech se začala prohlubovat globalizace a žít v éře, která nabízí perspektivu jednotné společnosti, ve které bychom se všichni měli chovat a oblékat stejně, měli bychom mít podobné zvyky a obdobně myslet. Jenže svět není černobílý a my můžeme v každodenním životě vidět, že se děje přesný opak. Společnost se tím spíš štěpí a lidé se snaží co nejvíce odlišit – vzdalují se a odcizují druhým i sami sobě. Částečně je to vinou prostředků masové komunikace a sociálních sítí. Ve světě totiž dochází k jakési náboženské a kulturní roztříštěnosti a tendenci hodnotit výseč bez kontextu, kde není prostor pro hlubší zamyšlení.[7]

V první části svojí práce krátce představím důležité milníky vztahující se čistě k módě napříč dvacátým stoletím. To by nám mělo pomoci, abychom lépe uchopili kontext 80. a 90. let. Dále pak definuji kontrast těchto dvou dekád v politické a kulturně-módní oblasti a to jak ve světě, tak v Československu (a později v České republice). Některé z fenoménů tehdejší doby jsou dnes možná poněkud nepochopitelné, ale pro utváření nového vědomí hrály klíčovou roli.

[7] Srov. BURDA, František. *Za hranice kultur: transkulturní perspektiva*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2016, s. 219 - 220.

2. Předpoklady rozvoje módy ve 20. století

Počátek 20. století byl ve znamení revolučních změn v oblečení. Již rozvinutí módních časopisů na přelomu 19. a 20. století měly vliv na šíření povědomí o nejčerstvějších módních novinkách. Kromě spodniček a korzetů ženy odhodily také dlouhé sukně, které nahradily mnohem kratšími. V těchto aspektech se zrcadlila mnohem větší snaha o dosažení praktičnosti. U žen se začaly upřednostňovat šaty se zvýšeným pasem a téměř tak vymizely nástroje na vymodelování těla.[8] Tato revolta naznačuje významný mezník v odívání tím, že začala vyzdvihovat přirozenou krásu lidského těla. Střední třída se stala znenadání silnou složkou společnosti a tomu odpovídal i tento nový životní styl.[9]

2.1. Móda po 1. světové válce

První světová válka znamenala pro celý svět společenský otřes a nepříznivé době se musela přizpůsobit také móda. Během války byly v kurzu hlavně prakticky uzpůsobené modely a soudobá situace si vyžadovala spíše jednoduchá řešení, která nepřetíží už tak napjatý domácí rozpočet. Ženy v tomto období přicházeli o mužské rodinné příslušníky – zároveň je ale díky tomu přestal svazovat módní diktát. Začaly ve společnosti zaujímat nová místa a to nejen v módní sféře.[10] Krátce po 1. světové válce jim bylo přiznáno hlasovací právo a právě tady můžeme sledovat, byť pomalý, počátek působení žen v politických kruzích. Nicméně to, co začalo reflektovat ženské sebevědomí, které získaly během první světové války, byla právě móda. Ženy a dívky objevovaly svoji sebedůvěru, obsazovaly nové pozice a směly také navštěvovat univerzity.[11] Jedním z příkladů takové sebevědomé ženy je Marie Montessori (1870 – 1952), jež se stala první ženou v Itálii, která vystudovala medicínu a byla obdivuhodnou pedagožkou.[12] Další ženou, kterou chci v této souvislosti zmínit, je Tamara de Lempicka (1898 – 1980). Ta, jako odraz doby, malovala ženy s krátkými

[8] Korzety apod. Pozn. aut.
[9] Srov. *Fashion: a history from the 18th to the 20th century : the collection of the Kyoto Costume Institute*. Koln: TASCHEN, 2014, s. 332.
[10] Tamtéž, s. 332.
[11] Srov. UCHALOVÁ, Eva. *Czech fashion 1918-1939*: [elegance of the Czechoslovak First Republic]. Prague: Olympia, 1996, s. 11.
[12] Maria Montessori - Montessoricr. Montessori ČR - Montessoricr [online]. Copyright © [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: https://www.montessoricr.cz/objevte-montessori/maria-montessori

vlasy, v kalhotových kostýmech jedoucí v autě nebo na motorce.[13] Snažila se o niterné sebevyjádření a byla vskutku odrazem tehdejšího zlatého věku mezi první a druhou světovou válkou. Šokovala i svojí bisexualitou, stejně jako odvahou, které se zrcadlily v jejích malbách. Nespoutaná *femme fatale* ukázala ženám, jak by měla vypadat moderní žena: „sebepropagátorka a společenská horolezkyně“ s uměleckou duší.[14] V Československu byla takovým ženským vzorem nezávislosti a sebevědomí například Eliška Junková (1900 – 1994), česká automobilová závodnice, která se mimo jiné stala nejrychlejší ženou 20. let.[15]

Konec první světové války a hospodářská krize ovlivnily nejen finanční poměry, ale také módu. Uvolněnější atmosféra poválečných let a silnější vliv emancipace měly vliv na délku sukní a střih šatů byl odlehčenější. Zatímco pánská móda všeobecně zaznamenala jen menší úpravy, kterým vévodila praktičnost a volnost pohybu, ženy se snažili prosadit svoji nově nabytou sebejistotou – nazírání na ženu se změnilo.

Ženy se více projevovali v módním odvětví a přejímaly mužské prvky – čím dál častěji nosily kalhoty a kostýmky. Trendy byla především mikáda a hra golfu či řízení auta již nebyly nutně pouze mužskou záležitostí. Více se promýšlela také sportovní móda. Tehdejší osobnostní ideál byla totiž všestranně harmonická osobnost, což souviselo s kultem tělesné krásy/kultury a právě sport byl toho nedílnou součástí.[16] V kurzu byly ale také flitrové výšivky, boa z ptačích per nebo důkladný make-up. Původně ryze praktická koupací móda náhle ukazovala mnohem víc, než bylo dříve myslitelné a stávala se módou v pravém slova smyslu.[17]

V této době vznikl fenomén zvaný *Chanel* a to díky Gabrielle („Coco“) Chanel (1883 – 1971), která vytvořila novou oděvní etiketu. Přispěla k rozvoji módy mnoha novátorskými modely, mezi které patří mj. „malé černé“ (z angl. little black dress)[18], námořnický styl „jachtařských kalhot“ nebo nápad na obohacení dámské garderoby

[13] Viz. příloha 1a.
[14] Tamara de Lempicka - 93 artworks - painting. WikiArt.org - Visual Art Encyclopedia [online]. Dostupné z: https://www.wikiart.org/en/tamara-de-lempicka
[15] Eliška Junková – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Eli%C5%A1ka_Junkov%C3%A1
[16] Populární bylo také spojení sportu a tance – představitelem tohoto trendu byl charleston (hlavní taneční proud ve Spojených státech), v Československu to bylo rytmické cvičení a popularita tělovýchovných organizací, jako je Sokol. Pozn. aut.
[17] Srov. *Fashion: a history from the 18th to the 20th century : the collection of the Kyoto Costume Institute*. Koln: TASCHEN, 2014, s. 334.
[18] Viz. příloha 1b.

díky působivé bižuterii (šperky a drahé kameny může zastoupit levnější, ale kvalitně zpracovaná, verze).[19] Tato éra se vyznačuje prvky převzatými z pánské módy, (tzv. chlapecký styl), který upozadil poprsí, pas i boky. Po jejím úspěchu společnost chrlila nové hvězdy z řad módních návrhářů.[20]

Vedle Gabrielle Chanel byla tou dobou velmi vlivnou a nadanou Madeleine Vionnet (1876 – 1975), která, díky svému smyslu pro střih a konstrukci oděvu, přišla s tak nadčasovými prvky jako je kolový střih nebo kapucový límec.[21]

Krize, která se ve 30. letech přehnala přes svět, a znamenala ztížené ekonomické podmínky, způsobila, že se oproti abstraktní rovné siluetě, inspirovaná mužskou módou, upřednostňovala více přirozenost, jež znamenala zvýraznění poprsí a pasu. Ve slavných salonech se začalo objevovat oblečení, které se prodávalo jako konečný produkt ve standardních konfekčních velikostech.[22] V tomto období se vedle dvou módních ikon Chanel a Vionnet objevila ještě další žena a tou byla Elsa Schiaparelli (1890 – 1973), která na sebe upozornila sportovní módou (především kolekcí svetrů a plážových modelů) a nezapomenutelným černým pulovrem s vplétanou bílou vázankou.[23] Do módního průmyslu vnesla vtip a nápaditost. Její typická tvorba ve formě hranatých ramen a zvýrazněného pasu byly hlavní módní formou 30. let a tento styl dokonce ustál i druhou světovou válku.[24]

Během 30. let bylo vidno, jak může módu, a odívání vůbec, ovlivnit filmová tvorba a herci začali tvořit hlubokou inspirativní vrstvu. Zmíním zde americko-německou herečku Marlene Dietrich (1901 – 1992), díky které se zpopularizoval hlavně kalhotový kostým s nízkým sedem a širokými nohavicemi. Když se v něm předvedla v americkém módním magazínu, byl tento model snem každé ženy.[25] Díky

---

[19] Srov. MÁCHALOVÁ, Jana. *Móda 20. století*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003, s. 48.

[20] Jean Patou, Edward Molyneux, Lucien Lelong a další. Pozn. aut.

[21] Srov. *Fashion: a history from the 18th to the 20th century : the collection of the Kyoto Costume Institute*. Koln: TASCHEN, 2014, s. 334 - 335.

[22] Přestože se termín *prêet-à-porter* objevil až o několik let později díky průkopníkovi Pierre Cardin, můžeme najít jistou podobnost právě v tomto stylu prodeje již hotového oblečení. Pozn. aut. K tomu srov. *Fashion: a history from the 18th to the 20th century : the collection of the Kyoto Costume Institute*. Koln: TASCHEN, 2014, s. 335.

[23] Viz. příloha 1c.

[24] Mezi její známé modely patří také klobouk ve tvaru boty nebo knoflíky v podobě hmyzu. Pozn. aut. K tomu srov. *Fashion: a history from the 18th to the 20th century : the collection of the Kyoto Costume Institute*. Koln: TASCHEN, 2014, s. 335.

[25] Móda podle Coco Chanel nebo Marlene Dietrich - Sidonie. Sidonie - Časopis plný příběhů [online]. Dostupné z: http://www.sidonie-casopis.cz/moda-podle-coco-chanel-marlene-dietrich/

zdokonalování fotografií se v módních časopisech objevovali mnohem častěji fotografické modely nežli malby.[26]

Druhá světová válka uštědřila ránu kreativitě a vsadila na jednoduchost a praktičnost. Svět se po 2. světové válce diametrálně proměnil. Veškerý sociologický, společenský a ekonomický vývoj byl ovlivněn nejen válkou samotnou, ale i předcházející hospodářskou krizí. Československo navíc utrpělo ránu v podobě Mnichovské dohody a to určilo směr, kam se bude ubírat. Hlavní cílem bylo zformovat takový stát, který se zavazuje vytvořit sociální bezpečí svých občanů a vytvoření pracovních míst a odpovídajících odměn, stejně jako nejnutnějších sociálních služeb.[27]

Německo se netajilo tím, že hodlá centrum módy přesunout do Berlína či Vídně. Na látky byl tou dobou nastaven přídělový systém, který určoval kolik metrů látky je možno použít pro daný typ oblečení. Lidé byli nuceni přešívat svoje stávající oblečení. Spotřeba látky byla stlačena na minimum a vymizel i poslední zdobný prvek.[28] Sukně byly z úsporných důvodů zbaveny jakéhokoliv skladu a byly úzké a krátké. Límečky či kapsy měly stejný střih jako u pánského oblečení. Zájem se stočil k vojenskému odívání a trendem tedy bylo chodit oblečen v kostýmech podobajících se uniformě – vrchní části saka vévodila vycpaná ramena, pas zdůrazněný páskem a velké praktické kapsy. Klobouky se tomuto vlivu ale vyhnuly a pro potěchu žen se tvořily různé styly včetně rozmanitých ozdob. Úpadek pařížské módy pomohl v rozvoji té americké, zcela určitě se jí nevyrovnal, ale poprvé to byl směr nezávislý na Evropě. Nicméně se rozvinulo průmyslové šití především neformálního každodenního oblečení, které dnes známe jako konfekce. Výraznou osobností amerického módního světa se stala Claire McCardell (1905 – 1958). Dávala přednost praktičnosti a razila heslo, že „tělo má určovat, jak mají vypadat šaty“.[29] Zasadila semínko americké stylu, kterému říkáme „funkční krása“. Jednalo se sice o praktické modely, zato inspirované posledními trendy.

---

[26] Viz. příloha 1d.

[27] Srov. KALINOVÁ, Lenka. *Společenské proměny v čase socialistického experimentu: k sociálním dějinám v letech 1945-1969*. Praha: Academia, 2007, s. 25.

[28] Srov. *Fashion: a history from the 18th to the 20th century : the collection of the Kyoto Costume Institute*. Koln: TASCHEN, 2014, s. 336.

[29] Srov. *Fashion: a history from the 18th to the 20th century : the collection of the Kyoto Costume Institute*. Koln: TASCHEN, 2014, s. 337.

2.2. Druhá polovina 20. století

Konec druhé světové války a počátek války studené byl v otázce módy sice velmi konzervativní, ale zato oslnivý. Paříž se oklepala a s vervou se pustila do práce. Znovu se konaly módní přehlídky a návrhářský svět poprvé uslyšel jméno Christian Dior (1905 – 1957).[30] Díky jeho kolekci „New look“, která měla obrovský úspěch, se Paříž opět hřála na výsluní a jako diamant zářila mnohem výrazněji než před válkou.[31] Během padesátých let módní průmysl posiloval a dal vzniknout spoustě důležitých módních prvků, jako jsou třeba jehlové podpatky. Ženy zjistily, že takové „high heels“ jim nejen prodlužují nohy, ale dělají je zároveň štíhlejšími a lichotivě zvýrazní ženské linie.[32] Zdůrazňoval se pas, sukně se rozšířily a využívalo se pevných materiálů.

Výraznou postavou poválečných let v Československu byla například Marta Gottwaldová (1899 – 1953), která je považovaná za módní negativní ikonu, skoro až karikaturu. Nebyla příliš kultivovaná, bez patřičného rozhledu, což dávala až příliš na odiv. Byla obdivovatelkou Hany Benešové (1885 – 1974) a velmi stála o to napodobit nejen její módní styl, kvůli kterému si najala osobní švadlenu. Výsledek však působil falešně a groteskně – nerespektoval její osobnost, ani její korpulentnost. To vše ještě doplňovalo neomalené chování a hlasitý hrdelní smích.[33]

Šedesátá léta byla ve znamení sexuální revoluce, což se promítlo i do módního průmyslu. Není tedy náhodou, že minisukně byly trendem číslo jedna po celém světě. Technický pokrok dal vzniknout zrodu syntetických vláken, která byly kvalitní a cenově dostupné.[34] Oblečení hrálo všemi jasnými barvami. Značné oblibě se také dostalo velkým vzorům a bílým botám. V módě se odrážel kult mládí a snaha šokovat. Překypovala dynamikou a byla velmi optimistická a energická. Mladí lidé se nechtěli oblékat jako jejich rodiče a snažili se vyjádřit sebe sama právě prostřednictvím oblečení. Pokud se na toto období zaměříme, můžeme vysledovat celkové vymezení vůči společnosti, emancipaci a revoltu, která je patrná u poválečných generací. Zvláště Němci se museli vyrovnat s traumatem rodičovské generace, která aktivně nebo

[30] Viz. příloha 1e.
[31] Dále také významní návrháři Jacques Fath nebo Pierre Balmain. Pozn. aut.
[32] Nadčasová klasika: jehlové podpatky | MODA.CZ. Móda | MODA.CZ [online]. Copyright © Copyright 2006 [cit. 16.01.2022]. Dostupné z: https://www.moda.cz/a/nadcasova-klasika-jehlove-podpatky--3403
[33] Srov. KOSATÍK, Pavel. *Osm žen z Hradu: Manželky prezidentů*. Praha: Mladá fronta, 1993.
[34] Srov. *Fashion: a history from the 18th to the 20th century : the collection of the Kyoto Costume Institute*. Koln: TASCHEN, 2014, s. 512.

pasivně vyvolala válku. Mladá generace tak měla snahu distancovat se od ní právě odložením tradičních konvencí a prudkou proměnou vizuálního stylu.

Oblečení najednou znamenalo mnohem víc, byl to prostředek projevu svobody. Pánskou soudobou módu velmi ovlivnila skupina The Beatles (1960 – 1970). Muži nosili především obleky z těžších látek s jednoduchým vzorem, tím byl velice často vlasový proužek.[35] V šedesátých letech vznikly typy oblečení, které se s jistými obměnami drží dodnes. V hlavní roli byly již zmíněné minisukně, ale dále také šortky, šaty a kostýmky „áčkového" střihu a v neposlední řadě také kabáty – ty se těší neustálé oblibě díky britské královské rodině v čele s Catherine, vévodkyní z Cambridge (*1982). Poprvé také, díky návrháři Rudi Gernreichovi (1922 – 1985), spatřil světlo světa koupací úbor s odhalenou hrudí. Nespoutanost květinových dětí, ale také elegance a uhlazenost, kterou předváděl například symbol tohoto stylu oblékání, Jackie Kennedy (1929 – 1994)[36], jsou devizy této nezapomenutelné éry.[37]

Sedmdesátá léta jsou v oděvním průmyslu chápána ve znamení oblečení pro masy známé pod pojmem *prêet-à-porter*. Díky němu se oděvní průmysl dále rozvíjel a nabídka oděvů byla mnohem pestřejší. Ceny byly přijatelnější, než oblečení „na míru" a splňovaly požadavky pracujících žen.[38] Móda se odehrávala v rytmu diska a poněkud zvláštního „unisex" odívání. Oblíbeným outfitem v Československu byla košile s vytahaným límcem a kalhoty „do zvonu" (kalhoty s rozšířenými nohavicemi). Populární byly také flitry a třpytky, peleríny, dlouhé sukně a šaty s rozparkem.

Pro Československo je typickým filmovým pokladem 70. let pohádka *Tři oříšky pro Popelku*.[39] Na první pohled vznešené střihy, které byly ale zklamáním při bližším zkoumání. Kvůli nedostatku kvalitních materiálů byly na většinu kostýmů použity nepříliš kvalitní syntetické materiály, např. krimplen.[40] Divákovo oko tento nekvalitní materiál nemůže samozřejmě zaznamenat, nicméně právě to částečně vypovídá o tom,

---

[35] Móda 60. let 20. století – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/M%C3%B3da_60._let_20._stolet%C3%AD

[36] Viz. příloha 1f.

[37] Jaká byla móda 60. let a proč se její styl stále vrací - WomanOnly. WomanOnly | Magazín pro moderní ženy [online]. Dostupné z: https://www.womanonly.cz/jaka-byla-moda-60-let-a-proc-se-jeji-styl-stale-vraci/

[38] Srov. *Fashion: a history from the 18th to the 20th century : the collection of the Kyoto Costume Institute*. Koln: TASCHEN, 2014, s. 512 - 513.

[39] Film natočený v roce 1973 Václavem Vorlíčkem s kostými Teodora Pištěka.

[40] Tajemství filmových kostýmů prozradí na Barrandově | Radiožurnál. Český rozhlas Radiožurnál [online]. Copyright © 1997 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: https://radiozurnal.rozhlas.cz/tajemstvi-filmovych-kostymu-prozradi-na-barrandove-6321252.

že takový kostým nezohledňuje herce jako člověka, ale jen jako pouhou kulisu. Normalizační pohádka byla i pro režiséry oblíbená pro svůj narativní rámec, kde není místo pro ideologie a kde je možné vyjádřit určitou úroveň. Setkáváme se tak s motivem králů a královen, kteří stáli v kontrastu s dobovými filmy, kde byla jasně vymezena struktura filmu daná režimem. Jako příklad zde uvedu film *Žena za pultem*[41] nebo seriál 30 případů majora Zemana, kde je hlavní postavou příslušník SNB Jan Zeman.[42]

Osmdesátá léta otevírají v módním průmyslu dveře teatrálnosti. Velmi populární byly různé pohodlné typy domácích kalhot – tzv. „legíny“, „mrkváče“ a „plísňáky“ nebo zvířecí motivy. Poslední desetiletí Československa bylo výrazné od vlasů, přes ramenní vycpávky až po ponožky v lodičkách. Móda se nesla ve znamení džínoviny, umělých vláken, křiklavých barev a masivních doplňků i make-upu, kdy nesměly chybět výrazné oční stíny a perleťová rtěnka.[43] Mladí lidé se snažili alespoň oblečením projevit individualitu a/nebo revoltu v hranicích zákona a setřást ze sebe tlak společnosti, jež měla být v podstatě vychovávána.

Devadesátá léta vystihoval módní minimalismus. Módní trendy byly inspirovány známými osobnostmi a vévodily jim beztvaré, dlouhé střihy šatů a tenká ramínka. Během komunismu neměli Čechoslováci příliš mnoho šancí inspirovat sebe ani svoje šatníky - západní styl byl považovaný za imperialistický a tedy soudobým režimem znevažovaný. Díky prohlubujícímu se kulturnímu rozhledu se ale během 90. let většina Čechů začíná učit vkusnému odívání a nebojí se otevřít vlivům západu a stát se tak kosmopolitnější. Nicméně byť se snaží být „západní“, jsou Češi v tomto směru několik let pozadu a teprve si hledají své místo ve světě. Velmi populárními se staly secondhandy a ruku v ruce s tím paradoxně přišel i zvýšený zájem o ekologii. Vývoj módy a módního cítění se tak začal posunovat dopředu i v tuzemsku.

---

[41] Film natočený v roce 1977 Jaroslavem Dudkem podle scénáře Jaroslava Dietla. Pozn. aut. K tomu srov. Srov. MACHEK, Jakub: *Normalizace a populární kultura. Od domácího umění k Ženě za pultem.* In: BÍLEK, Petr, A. – ČINÁTLOVÁ, Blanka: Tesilová kavalérie, Popkulturní obrazy normalizace. Praha 2010, s. 10.

[42] Seriál natočený v letech 1974 – 1979 označovaný jako propagandistický, pro svoje ideové vyznění. Pozn. aut.

[43] Jsme komunita žen, které navzájem podporují [online]. Dostupné z: https://www.zenysro.cz/doporucujeme/moda-a-styl/jak-jsme-se-sto-let-oblekaly-pamatujete-ikonicke-kousky

Zde bych určitě ráda odkázala k seriálu *Devadesátky*, který reflektuje tehdejší českou scénu.[44] Ač jsou devadesátá léta pro mnohé symbolem míru a svobody, jsou rovněž označovaná jako „krvavá“. S nostalgií se ohlížíme zpátky, ale zároveň se tam nechceme vrátit. Bylo to období, kdy rapidně vzrostla kriminalita, počet mafiánů a policie měla v tomto případě svázané ruce. „Divoký východ“ aneb kontrast nových možností a otevřeného světa jdouc ruku v ruce s nedostatkem peněz a rozhledu.[45]

[44] Seriál uvedený v roce 2022 v režii Petera Bebjaka „ukazuje atmosféru doby, kdy kriminalita vyskočila do nečekaných výšin a kdy se rozhodovalo o tom, jestli policie najde a ustojí svoji roli“. Pozn. aut.

[45] Detektivní seriál Devadesátky se vrací ke skutečným případům z 90. let | ČeskéNoviny.cz. České noviny | ČeskéNoviny.cz [online]. Copyright © Copyright 2022 ČTK [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/detektivni-serial-devadesatky-se-vraci-ke-skutecnym-pripadum-z-90-let/2141244

3. „Protiklady se přitahují: módní kontrasty 80. a 90. let“

Dá se říct, že svět se v 80. letech všeobecně soustředil a priori na rozvoj materiálního blahobytu a vznikaly tu základy konzumního světa, jak ho známe dnes. Cílem bylo zajistit nadprodukci všemožných (převážně sériových) produktů tak, aby měl každý dostatek nebo o trochu víc. Československo se ale na začátku tohoto desetiletí potýká spíše se stagnací. Snaha o to „být pozadu“ byla ze strany SSSR záměrná, cíl byl vychovávat společnost a programovat myšlení lidí. Čechoslováci ale v 80. letech cítili vyprahlost po západním životním stylu („západáctví“). Po sametové revoluci jsme v sobě měli novou jiskru a vůli tvořit budoucnost a po projevu Václava Havla v roce 1991 v americkém kongresu i hrdost v srdci. Devadesátá léta byla ve znamení naděje, skončily uměle vytvořené národní narativy, totalitní a autoritářské režimy padly – Evropa, a s ní i Československo, se na prahu posledního desetiletí 20. století zhluboka nadýchla a my jsme konečně mohli roztáhnout křídla.

3.1. 80. léta ve světě

Osmdesátá léta byla v mnoha směrech unavující. Způsobila to především ropná krize a vyčerpání extenzivních forem hospodářství. Důležitou roli v tom hrálo nejen plenění nerostného bohatství, ale i vysoká přezaměstnanost. Státy byly vyčerpané z teroristických útoků a demonstrací probíhajících napříč Evropou. Ekonomiky států byly zatíženy neustálou hrozbou válečného konfliktu. Ve východním bloku se velmi pomalými krůčky se začalo upouštět od přílišné kontroly společnosti, což způsobilo především technologické zaostávání za Západem a generační obměna. Další příčinou byla pravděpodobně také Gorbačova perestrojka a celkově mnohem větší dosah elementů světové popkultury tzv. soft power.[46] Přestávaly být zajímavé fenomény typu hippies a punk, a dříve uvolněná móda dostávala konzervativnější obrysy.[47] V politickém světě toho času dominovala jména jako Ronald Reagan (1911 – 2004)[48] nebo Margaret Thatcher (1925 – 2013).[49]

[46] Srov. BURIANOVÁ, Miroslava, Helena HEROLDOVÁ, Jana MÁCHALOVÁ, Ondřej TÁBORSKÝ a Marek JUNEK. *Móda v kruhu času: retro - 200 let inspirací.* Praha: Národní muzeum, 2016, s. 158 - 159.
[47] Srov. HLAVÁČKOVÁ, Konstantina. *Móda za železnou oponou: společnost, oděvy a lidé v Československu 1948-1989*. Praha: Grada Publishing, 2016, s. 86 – 87.
[48] 1981 vyhrál prezidentské volby. Pozn. aut.
[49] 1979 se stala ministerskou předsedkyní ve Velké Británii a symbolizovala nekompromisní silnou ženu. Pozn. aut.

Ženy v 80. letech chtěly vypadat neustále „nově“ a s přehnanou péčí se věnovaly svému zevnějšku. Snažily se sdělit světu, že jsou úspěšné jak v rodině, tak v zaměstnání a ještě přitom stihnou skvěle vypadat.[50] Vzhlížely k módním ikonám, jako byla třeba Lady Diana (1961 – 1997), jejíž svatební šaty z roku 1981 napodobovaly ženy na celém světě. S nástupem nové generace se svět začal více zaobírat vyděláváním a rychlým utrácením peněz. S touhou po kariérním růstu rostla i obliba *být opravdu dobře oblečen*.

Ve světě se tedy během osmdesátých let stala kultura průmyslem a móda náboženstvím, kterému nebylo nic svatého, a která se odpoutávala od země čím dál tím víc. Obraz těla, toho dokonalého tvaru, stál nade vším. Na Západ vál čerstvý vítr z Japonska[51] (Moderní gejša“ – asijská estetika propojená se vzhledem západoevropské lolitky z 60. let.) a módním časopisům neušla žádná celebrita. Británii zaplavovali *yuppies*,[52] kteří nestydatě utráceli horentní sumy, což bylo pro módní průmysl víc než přitažlivé. V bohatých kruzích dominovali značky typu Armani, Versace, Gucci, Porsche se zabudovaným telefonem – to vše placeno ideálně zlatou kreditní kartou. Život se žil naplno a nikoho ani nenapadlo, že by to jednou mohlo skončit. V dámském oblečený byl zřejmý i určitý erotický náboj představovaný krátkou sukní či splývavými materiály. Móda už dávno nebyla jednotná a nadále se větvila do různých stylů. V Paříži bylo mezitím v roce 1986 otevřeno první muzeum módy, aby bylo všem jasné, že móda se bere vážně.[53]

Na konci 80. let měly na shromažďování lidí velký vliv především kluby, které také stály za novým typem odívání. Populárním se tak stal styl grunge.[54] V tu dobu se z Ibizy valila směrem k Londýnu „smajlíková“ vlna drogy jménem extáze pod

[50] Srov. MÁCHALOVÁ, Jana. *Budiž móda: průvodce dějinami módy 20. století*. Praha: Brána, 2012, s. 129.

[51] Srov. BURIANOVÁ, Miroslava, Helena HEROLDOVÁ, Jana MÁCHALOVÁ, Ondřej TÁBORSKÝ a Marek JUNEK. *Móda v kruhu času: retro - 200 let inspirací*. Praha: Národní muzeum, 2016, s. 13 - 15.

[52] Young urban professionals – mladí městští profesionálové. Pozn. aut. K tomu srov. MÁCHALOVÁ, Jana. *Budiž móda: průvodce dějinami módy 20. století*. Praha: Brána, 2012, s. 118.

[53] Musée des arts de la mode, od roku 1997 součást musée des arts décoratifs. Pozn. aut. K tomu srov. BURIANOVÁ, Miroslava, Helena HEROLDOVÁ, Jana MÁCHALOVÁ, Ondřej TÁBORSKÝ a Marek JUNEK. *Móda v kruhu času: retro - 200 let inspirací*. Praha: Národní muzeum, 2016, s. 14.

[54] Styl ve smyslu alternativního rocku, vycházející z hard rocku a punk rocku. Typický je pro něj „špinavý“ zvuk kytary. Pozn. aut. K tomu srov. MÁCHALOVÁ, Jana. *Budiž móda: průvodce dějinami módy 20. století*. Praha: Brána, 2012, s. 133.

nálepkou směru zvaného Acid house. USA bylo útočištěm hip hopu a rapu, jež propagoval sportovní oblečení, kožené bombery a zlaté šperky.[55]

Jak se zdá „Každá země si přitom udržuje svůj osobitý styl, který vychází z mentality jejích mužů a žen. Československo například přispělo Německé demokratické republice při posuzování a vývoji dětského oblečení, zatímco Polsko svými kultivovanými barevnými akcenty ukázalo, jak lze ladit módní barevnost, aniž by docházelo ke křiklavým kontrastům. Přitom je neméně zajímavé, že každý ze zúčastněných států si zachovává určitý, zcela zřetelný národní kolorit, odpovídající charakteru a zálibám obyvatelstva – nositelům módy ve vlastní zemi.“[56]

3.2. Československo 80. let

Na počátku 80. let byla v Československu jediná možnost seberealizace – rodina a soukromí. A tak lidé neváhali a stále častěji se ubírali na své chalupy, což ostatně humorně dokládá snímek Na samotě u lesa.[57] Problém tehdejší vlády byl, že nedokázala zabezpečit dostatek zboží ani služeb a tak vznikala tzv. šedá ekonomika, která se stala „tajným“ a státem tolerovaným podnikáním. Postupně se tedy vytvořila bohatší vrstva obyvatel, do které patřili nejen řemeslníci všeho druhu, ale také např. švadleny. Takoví lidé se víceméně nemuseli bát postihu, protože byli kryti řádným zaměstnáním a běžné bylo i to, že se z pracoviště odnášelo ledasco - třeba i materiál potřebný k nelegálnímu podnikání. Dále do tohoto segmentu patřili např. prodejci s podpultovým zbožím, pracovníci ve zdravotnictví nebo automechanici, kteří měli takovýto vedlejší nadstandartní příjem.[58] Taxikáři a *veksláci* nakupovali od turistů tvrdou měnu, kterou pak rozprodávali dál nebo si za ně v bankách vyměňovali tzv. bony. Za ty se dala koupit celá škála zboží. Kromě potravin, drogerie, elektroniky nebo třeba automobilu to byla i móda. Ale ani tady nebyla kapacita neomezená a třeba na

[55] Srov. Kindersley, Dorling. Móda: Obrazové dějiny oblékání a stylu. Přel. Adéla Bartlová, Milan Lžička. Praha: Euromedia Group, k.s. - Knižní klub, 2013, s. 419.
[56] ŽIVNÁ, Želmíra. Šaty dělají člověka: o módě a oblékání. Ilustroval Michal KUDĚLKA. Praha: Albatros, 1976, s. 106.
[57] Scénář Zdeněk Svěrák, Ladislav Smoljak, režie Jiří Menzel, 1976.
[58] Srov. KALINOVÁ, Lenka. *Sociální vývoj Československa 1969–1989*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998, s. 52 - 58.

legendární džíny se stály dlouhé fronty. Například filmy *Jak utopit doktora Mráčka*[59] nebo *Bony a Klid*[60], odráží tehdejší komplikovanou atmosféru.[61]

Tento ekonomický model bohužel vyvolal sociální problémy, které ovlivnily základní etické hodnoty a zasadil se o změny mezilidských vztahů a postavení jednotlivých společenských skupin. Tuto normalizační éru můžeme chápat také jako období, kde se vyskytují jevy jako je morální úpadek, ztráta víry v základní lidské hodnoty (pravda, poctivost v práci i ve vztahu k druhým, přátelství a pomoc druhému), které byli v minulosti spjaty s křesťanstvím a pro které v soudobém světě nebylo mnoho prostoru. Místo nich se objevoval strach, sobectví, nedůvěra, lhostejnost nebo předstírané a účelové přátelství pro dosažení bohatství a moci.[62] Čím víc se tlak "ze shora" snažil unifikovat Československo a docílit jednoty myslí, tím míň jsme to brali vážně a stále víc jsme pokukovali právě po Západu, potažmo USA. Českoslovenští obyvatelé chtěli být také „světoví" a právě touha po lepším životě (a módě) způsobila, mimo jiné, existenci obchodní sítě Tuzex, která se specializovala na dovozové a luxusnější zboží.[63] Světem se šířily nejen technické novinky, kterými byly třeba kazety a videa, ale i nové módní styly. Právě jejich kopírování dovolovalo v Československu větší individualizaci a saturovalo možnost oblékat oblečení, které zrcadlily nesouhlas s režimem – oděvem se rebelovalo v mezích zákona.

Režim měl snahu kupovat si občany a od samého začátku sponzoroval služby všeho typu (např. jízdné nebo komunální služby). Cílem bylo zalepit občany alespoň částečně utišit a něco málo jim dopřát. Pro zpestření trhu tak dotoval některé dovážené zahraniční produkty, které ale byly v poměru k běžnému výdělku velmi drahé. Zboží módního průmyslu se prodávalo ve specializovaných sítích prodejen jako například Luxus, Pražský dům módy nebo Dům obuvi a další. Lidé, kteří to neměli daleko k německým hranicím, často jezdili za nákupní turistikou a např. v Drážďanech kupovali především módní zboží a boty. Nákupní turistika ale byla oficiálně zakázaná

[59] Film natočený v roce 1975 podle scénáře Miloše Macourka a režie Václava Vorlíčka, který prezentuje postavu nepochopitelně neúplatného právníka. Pozn. aut.

[60] Film natočený v roce 1987 Vítem Olmerem podle scénáře Radka. Pozn. aut.

[61] Srov. HLAVÁČKOVÁ, Konstantina. *Móda za železnou oponou: společnost, oděvy a lidé v Československu 1948-1989*. Praha: Grada Publishing, 2016, s. 90 - 93.

[62] Srov. OTÁHAL, Milan. *Opozice, moc, společnost 1969-1989: Příspěvek k dějinám "normalizace"*. Praha: Maxdorf, 1994. Historia nova.

[63] Srov. BURIANOVÁ, Miroslava, Helena HEROLDOVÁ, Jana MÁCHALOVÁ, Ondřej TÁBORSKÝ a Marek JUNEK. *Móda v kruhu času: retro - 200 let inspirací*. Praha: Národní muzeum, 2016, s. 159.

a z lidí se tak stali pašeráci, kteří na hranicích nikdy nevěděli, s jak velkou benevolentností celníka se setkají. Za nákupy lidé jezdili také do Polska či Maďarska, protože v Československu byl žalostný nedostatek širokého spektra zboží a člověk se musel naučit v tomto prostředí pohybovat.[64] Kromě panelákových sídlišť vznikaly obchodní domy, jako je například Kotva, Máj nebo Ještěd. Co se týče podílu textilního a oděvního průmyslu, ten v 70. a 80. letech klesal. Tato odvětví zásobovala hlavně tuzemský trh, ale snažila si udržet svoji pozici i v exportu. Omezení výroby se týkalo hlavně zboží z přírodního hedvábí a konopí. Naproti tomu vzrostla výroba prádla, punčochových kalhot, bavlněné příze, hedvábnických tkanin ze syntetických vláken, lnářských tkanin a bytových textilií.[65] Dalo by se říct, že toto období symbolizuje určitá rozpolcenost v módní tvorbě. Československý občan, poznamenán praxí komunistické perzekuce, nebyl schopen jakékoliv kritiky kapitalistického stylu života a s tím spjatým smyslem pro způsob odívání a módy.

Komunisté sice projevili snahu udržet si politickou moc, ale jejich sloganům a prázdným frázím už v druhé polovině 80. let málokdo věřil. Ovšem ona přesvědčující tenze této plytké rétoriky byla podepřena velmi prakticky tvrdou ekonomickou a společenskou represí v duchu srozumitelné alternativy: „Přidej se ke hře a budeš se mít dobře! Odmítni opakovat lživé a prázdné fráze a počítej s tím, že získáš jen podřadné zaměstnání, žádné sociální výhody a budeš podroben trvalé policejní šikaně!“[66] Podle Michaela Foucalta nejlépe porozumíme tomu, jak funguje ten či onen mocenský aparát právě tehdy, když sledujeme formy jeho odporu.[67]

Nejblíže nám to vyjasní tato citace: „Jakmile položí ďábel (který dnes mluví ústy establishmentu) první podmínku, přistřihněte si vlasy, jenom tak trošku, a budete moci hrát, je třeba říct ne. Jakmile ďábel (který dnes mluví ústy establishmentu) řekne,

---

[64] Srov. VANĚK, Miroslav. *Nedalo se tady dýchat: ekologie v českých zemích v letech 1968 až 1989*. Praha: Maxdorf, 1996, s. 134.

[65] Srov. PRŮCHA, Václav. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992*. Brno: Doplněk, 2009, s. 790 - 791.

[66] Srov. HLAVÁČKOVÁ, Konstantina. *Móda za železnou oponou: společnost, oděvy a lidé v Československu 1948-1989*. Praha: Grada Publishing, 2016, s. 45.

[67] Srov. FOUCAULT, Michel. *Myšlení vnějšku*. Vydání třetí. Přeložil Čestmír PELIKÁN, přeložil Miroslav PETŘÍČEK, přeložil Stanislav POLÁŠEK, přeložil Petr SOUKUP, přeložil Karel THEIN. V Praze: Herrmann, 2016, s. 199.

změňte si název a budete moci hrát dál to, co hraje, je třeba říct ne, nebudeme tady hrát."[68]

Komunistický režim, ač slábnul, stále v Československu ovlivňoval ráz módy. Přesto se mezi lidi dostávaly zprávy o nových trendech,[69] čemuž stávající režim nemohl dál zabránit a i v Československu tak vznikala nová, byť stále ještě regulovaná, móda.[70]

3.4. Lesk a bída 90. let

Jedna oblast světa byla dlouhá léta uzavřena tzv. železnou oponou, ale ta byla na přelomu 80. a 90. let odstraněna. Nicméně východ se mohl jen stěží vyrovnat Západu. Kvůli vlivu SSSR byl pozadu - to bylo zhoubné nejen pro módu, ale i pro vědu a celý způsob společenského soužití. V Evropě bylo ale přesto náhle cítit opojné aroma spojenectví tak silné, že nebyly tendence na tom něco měnit. Svět šel kupředu v duchu demokracie, která měla být vrcholem světa lidí.

Štvanice, která řídila módní svět 90. let, byla pastvou pro surrealisty, kteří obdivovali proměnlivost a ono rychlé, až chaotické střídání nových trendů. Svět módy pokračoval ve stylu 80. let a už dávno neměl jen jednu jedinou linku, ale byl protkán různými styly a návrháři pod tento kotel chaosu a kreativity přihazovali další polínka. V Československu, a později v České republice, se začíná velmi viditelně napodobovat Západ. Svět začíná zajímat kvalitní a nadčasové oblečení a pozornost se upíná také k životnímu prostředí, s čímž je spjat nástup výrobních technologií, které se snaží respektovat ekologické požadavky. Z idealizované Ameriky k nám pronikal trend sportovních prvků zasazený do každodenní módy. „Devadesátky" k nám promlouvali jazykem nových a lákavých možností. Objevovali jsme krásy cestování, svobodného podnikání, v našich obývacích místnostech jsme poprvé usedali k českým komerčním pořadům. Mohli jsme si koupit si hamburger z rychlého občerstvení a u toho číst nové bulvární (nebo dokonce erotické časopisy) či poslouchat walkman. Internet byl ještě žalostně pomalý a mobilní telefony se podobaly dlažební kostce, ale

[68] Moderní-Dějiny.cz | Ivan M. Jirous - Zpráva o třetím českém hudebním obrození. Moderní-Dějiny.cz | Úvodní stránka [online]. Copyright © Všechna práva vyhrazena 2009 [cit. 16.01.2022]. Dostupné z: https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/ivan-m-jirous-zprava-o-tretim-ceskem-hudebnim-obrozeni/

[69] Vliv na to měl především časopis Burda. Pozn. aut.

[70] Srov. HLAVÁČKOVÁ, Konstantina. *Móda za železnou oponou: společnost, oděvy a lidé v Československu 1948-1989*. Praha: Grada Publishing, 2016, s. 206.

nám to nevadilo - my jsme se cítili světově a proudila v nás euforie z nadcházejících dní.[71]

Ze Západu k nám prakticky okamžitě vrazila nová vlna informací o módě a jejích posledních novinkách. Světlo světa spatřilo první geneticky upravené jídlo a první naklonovaný živočich – ovce Dolly. Internet se postupně stával informační tepnou. Kulturní sféra byla roztříštěná a poznamenaná sílícím eklektismem, což byla živná půda pro různorodé alternativní duchovní směry. Ze sociologického hlediska bylo nyní obtížné zcela jasně definovat pojem *generace*. Danosti minulých dob, jako třeba domněnka, že móda je určena jen pro ženy, již neplatily. Svět módy se tedy dostal do nového dialogu a zabránilo se tak úpadku do vod podřadnosti.[72]

Také muži se začali mnohem víc zajímat, co si oblékají a dovršila se tzv. „revoluce pávů“, která se poprvé objevila v 60. letech („Muži omámení psychedelií se tehdy rozhodli, že svá těla využijí k manifestaci fantazie a navlíkli na sebe zářivé a zdobné oblečení.“.) [73] S tím souvisí i fakt, že si někteří historici stojí za tím, že útlum, který je typický pro mužskou módu téměř celých dvacátých let, má svoje kořeny už ve Francouzské revoluci a dále pak pokračuje kolonialismem a snahou odlišit se od primitivního zdobení těla, na níž navazuje průmyslová revoluce, kdy bylo důležitější to, co nosí muž v hlavě, než co nosí na sobě. Tento model bořili subkulturní styly 20. století a těmi, kromě *glamrockerů*, byli třeba *punkeři* nebo *noví romantici*, kteří neviděli důvod, proč by si *bílý muž* na sebe nemohl vzít provokativní oblečení. Oficiální kultura tento fakt přijala a svět začal přijímat debaty o sexuální orientaci nebo novopohanských hnutí – to vše velkou měrou přispělo ke zrodu „nového muže“. Díky tomu, že muži začali zdobit i obálky módních časopisů nebo kalendářů, začali více vystupovat také feministky a gayové.[74]

---

[71] Srov. FUNDOVÁ, Johana. *Devadesátky!: roky nespoutané svobody*. Brno: CPress, 2019, s. 161 - 162.
[72] Srov. MÁCHALOVÁ, Jana. *Budiž móda: průvodce dějinami módy 20. století*. Praha: Brána, 2012, s. 129.
[73] Srov. MÁCHALOVÁ, Jana. *Budiž móda: průvodce dějinami módy 20. století*. Praha: Brána, 2012, s. 130.
[74] Srov. MÁCHALOVÁ, Jana. *Budiž móda: průvodce dějinami módy 20. století*. Praha: Brána, 2012, s. 130 - 131.

3.5. Móda 90. let

Rozmanité kultury a móda se vzájemně prolínaly a vznikala tak bizarní hybridní móda a umění, ze které se vydělila tzv. „mladá móda“. Pouliční prodej zachvátilo šíření napodobování známých obchodních značek.[75] To, že móda zažívala obrovský boom, svědčil i fakt, že některé modelky zastínily mnohokrát hvězdy filmu či pop music a lidé s dychtivostí pozorovali Miss krásy.

Nejpodstatnější součástí a zdrojem myšlenek a kultury (i nízké), včetně sdělovacích prostředků se tehdy stala televize. Lidé sledovali obzvlášť události týkající se své vlastní země- co se dělo jinde, pokud to nebylo šokující, zůstalo bez povšimnutí. Výjimkou bylo jediné odvětví – sport a móda. Fenoménem, který v tomto směru Evropu spojoval, se stal fotbal, kdy jeho hráči začali nosit perfektně zastřižené účesy, náušnice v uších a stávali se módními ikonami. Fotbalistům se najednou dostávalo postavení, které do té doby bylo vyhrazeno pouze filmovým hvězdám a plnily tak stránky bulvárních plátků.[76] To, co měli na sobě, hrálo roli, a návrháři dychtili po tom, aby na nějaký galavečer oblékli právě jejich róbu.[77]

Prostředí módy mělo sexuální náboj a mezi oblíbené materiály patřila např. kůže, která inspirovala módní návrháře jako Versace (navrhl kožené společenské oblečení) nebo Thierry Mugler (kožený korzet).

3.5.1. Grunge

Po vlně erotiky vstoupil do prostoru styl “grunge“, který byl vyjadřován velmi neokázale, dá se říct, poničeným oblečením. Styl, který se objevil v Seattlu koncem 80. let, byl velmi populární právě v letech devadesátých.[78] Šlo o každodenní oblečení, v ideálním případě pytlovitého střihu. Hlavními prvky byly opotřebované džíny, flanelové košile a boty značky Doc Martens.[79] Jako další příklady uvedu trika

[75] Např. 4 proužky na teplácích imitující Adidas. Pozn. aut.

[76] Srov. JUDT, Tony. *Poválečná Evropa: její historie od roku 1945.* V českém jazyce vydání třetí, v nakladatelství Prostor druhé. Přeložil Dalibor VÝBORNÝ. Praha: Prostor, 2018. Obzor (Prostor), s. 800 - 801.

[77] Remember when the Beckhams went everywhere in matching outfits? - CNN Style. CNN International - Breaking News, US News, World News and Video [online]. Copyright © [cit. 19.01.2022]. Dostupné z: https://edition.cnn.com/style/article/beckhams-fashion-matching-outfits/index.html

[78] Srov. MÁCHALOVÁ, Jana. *Budiž móda: průvodce dějinami módy 20. století*. Praha: Brána, 2012, s. 132.

[79] 1990-1999 | Fashion History Timeline. Fashion History Timeline | A hub for fashion research [online]. Copyright © 2022 [cit. 09.02.2022]. Dostupné z: https://fashionhistory.fitnyc.edu/1990-1999/

s motivem rockových kapel nebo černé tenisky. Tento styl měl spoustu příznivců hlavně proto, že byl unisexový a jeho „lídrem“ byl Kurt Cobain (1967 – 1994) a jeho zanedbaný vzhled. Nicméně jakmile se tomuto tématu začali věnovat návrháři, toto „poničené“ oblečení najednou stálo tisíce. [80]

3.5.2. Antimóda

Návrháři typu Giorgio Armani nebo Calvin Clein se snažili zaujmout druhou stranu pólu: světlo světa spatřil méně teatrální styl ve znamení neutrálních tónů, minimalistických střihů a kvalitních látek – právě tyto aspekty emitovali ne tolik ostentativní zprávu o ženské kompetenci a schopnostech.[81] Návrháři se začali umírňovat a začali využívat střídmější barvy, svět byl ve znamení tzv. antimódy.

Antimóda reflektuje určitou bezvýchodnost. Například některé metropole se mohou ubírat ve smyslu antimódy a to tím, že se po ulicích promenádují lidé ve směsici komična, bizarnosti a nevkusu.[82] Nicméně v 90. letech bylo potřeba znovu zaujmout zákazníky, kteří byli plejádou ramenatých, křiklavě barevných a zdobných oděvů přehlceni. Návrháři tedy udělali otočku o 180 stupňů a sáhli po přesném opaku. Dál se ale rozvíjel styl grunge a díky hudebním ikonám bylo přijatelné až žádoucí se odcizit od společnosti stažením rukávů ošuntělého, secondhandového svetru přes celé ruce.[83]

3.6. Nevypočitatelnost 90. let

Móda byla v tomto směru opravdu nevypočitatelná. Na jednu stranu sbírala inspiraci v minulosti, na straně druhé se soustředila no nové materiály a technologie. Z Evropy mizela jedna továrna za druhou a začalo se vyrábět hlavně v Číně, kde se investice do výroby výrazně snížily.[84] Postupně přestaly být populární dokonalé tvary a módní

---

[80] Horáčková, Zuzana. „Móda 90. let. Z čeho vychází základní inspirace pro současnou módu“. Woman Only. [online]. [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: <https://www.womanonly.cz/moda-90-let-zakladni-inspirace/>.

[81] Srov. KINDERSLEY, Dorling. *Móda: Obrazové dějiny oblékání a stylu.* Přel. Adéla Bartlová, Milan Lžička. Praha: Euromedia Group, k.s. - Knižní klub, 2013, s. 8.

[82] Srov. ŽIVNÁ, Želmíra. *Šaty dělají člověka: o módě a oblékání*. Ilustroval Michal KUDĚLKA. Praha: Albatros, 1976, s. 108.

[83] Srov. KINDERSLEY, Dorling. *Móda: Obrazové dějiny oblékání a stylu*. Přel. Adéla Bartlová, Milan Lžička. Praha: Euromedia Group, k.s. - Knižní klub, 2013.

[84] Srov. MÁCHALOVÁ, Jana. *Budiž móda: průvodce dějinami módy 20. století*. Praha: Brána, 2012, s. 132.

mola zasáhla „plejáda velkých nosů, asymetrických obličejů nebo odstávajících uší“. Modelky byly bledé a na kost vyhublé a právě tady vznikl termín „ramínka na šaty“.[85] Devadesátá léta byla, co módy týče, určitým způsobem bipolární. U některých lidí nebyla příliš velká ambice vystupovat z davu a fandili uniformitě, která jim dopřávala stejnost každodenního života. Chtěli dodržovat pravidla a na oplátku požadovali „jen“ jistotu a bezpečí. Na druhé straně měla jistá část lidí potřebu individualizovat se a nebýt „obětí“ módy. Chtěli vystoupit z řady a pomocí svého *originálního* stylu vykročit vstříc světu a stát se někým jiným. Dalo by se tedy říct, že se v tomto období setkáváme s fenoménem střetu estetického principu apollinského a dionýského[86] – ty jsou určeny povahou a podstatou každého člověka.[87]

„Ke konci 20. století, v přímém protikladu k finále století předchozího, šatu ubývalo, až zbylo téměř nahé tělo. Namísto zamyšlení, jak odívání zjednodušit, začala móda pohlížet na tělo jako na hotovou věc, která člověka „obleče“. Starověká umění zkrášlení těla – líčení, tetování, piercing – se vynořila ze studny minulosti, aby byla mužům a ženám předložena coby nejnovější módní trend.“[88]

---

[85] Představitelkou tohoto typu modelky byla například Kate Moss a její image „zfetované“ dívky. Pozn. aut. K tomu srov. Srov. MÁCHALOVÁ, Jana. *Budiž móda: průvodce dějinami módy 20. století.* Praha: Brána, 2012, s. 132 - 133.

[86] Apollinský princip ztělesňuje světlý, rozumový, intelektuálně nazíraný prvek. Dionýský naproti tomu živel temný, orgiastický, extatický, chaotický a iracionální. Pozn. aut.

[87] Srov. MÁCHALOVÁ, Jana. *Budiž móda: průvodce dějinami módy 20. století.* Praha: Brána, 2012, s. 131.

[88] Srov. *Fashion: a history from the 18th to the 20th century : the collection of the Kyoto Costume Institute*. Koln: TASCHEN, 2014, s. 515.

4. Nová národní identita

„Tvá vláda, lide, se k tobě navrátila!“. Těmito slovy započala devadesátá léta v novoročním projevu Václava Havla. Už v tu chvíli bylo jasné, že následující roky vejdou do dějin. Budoucí generace nám možná tuhle poslední dekádu budou závidět a my budeme s hrdostí vzpomínat na okamžiky, kdy jsme dostali bianco šek a místo totality si zvolili svobodu. Opadl strach ze sovětských vojáků a nájezdů dalších tanků. Atmosférou se linula příměs nejistoty a očekávání, místy až euforie ze znovunabyté svobody. Proudy lidí začaly mířit přes hranice nejen na nákup nového oblečení a stylu, které doposud viděli jen v časopise Burda, ale také za poznáním. Ve hledáčku byly rázem, místo normalizační šedi, křiklavé barvy a nahlížení na zábavu i vkus se prudce proměnil. Zmizely fronty a člověk nevěděl co vybrat z nově rozmanitějšího sortimentu dřív. Oblečení už se nadále nemuselo šít, ale dalo se v rozšířeném složení koupit stejně jako například elektronika. Rokem 1993 rezonuje další klíčový moment naší země. Předcházela tomu nespokojenost ve slovenské části republiky, kdy se slovenští političtí reprezentanti vyjádřili zcela jasně v otázce rozdělení Československa na dva samostatné státy.[89] Ani čeští politici neměli ambice udržet toto pouto. Češi i Slováci prahli po svoji vlastní autonomii. Když politická jednání nebrala konce, vzal Václav Klaus situaci do svých rukou a navrhnul „zanechat tohoto neplodného úsilí a jít každý svou vlastní cestou“, čím si nepřímo vynutil, po svobodě toužících, souhlas slovenských občanů. Po odhlasování Slovenskou národní radou a zajištění potřebných náležitostí se s platností od 1. ledna 1993 Československo rozdělilo na dva samostatné státy.[90]

4.1. Specifika módních 90. let v tuzemsku

Jak jsem již psala v úvodu, každé období si nese svoji charakteristiku, přesto se v určitých směrech devadesátá léta vyznačují svými specifiky. Protože móda se umí velmi dobře točit v čase, jisté fenomény jsou svým způsobem živé dodnes a v různých obnovách přináší to, o čem jsme byli přesvědčeni, že už se nevrátí. Přesto i dnes

[89] Srov. RADOVANOVIČ, Dušan, ed. *Svobodná a divoká 90. léta: příběhy z doby, kdy bylo možné téměř vše.* Praha: Radioservis, 2017.

[90] Srov. JUDT, Tony. *Poválečná Evropa: její historie od roku 1945.* V českém jazyce vydání třetí, v nakladatelství Prostor druhé. Přeložil Dalibor VÝBORNÝ. Praha: Prostor, 2018. Obzor (Prostor), s. 706 - 707.

nosíme ledvinky (ledvinka je malé zavazadlo zajištěné zipem. Nosí se kolem boků, na rameni nebo kolem pasu.), „plísňáky“ („plesnivé“ džíny) nebo třeba legíny (spodní díl oděvu těsně obepínající nohy). Zcela ochotně, v domnění, že se podobáme Západu, jsme nosili flanelové košile nebo reklamní kšiltovky a ramenní vycpávky v sacích byly samozřejmostí. Tehdy ještě u nás nebyl časopis Elle nebo Vogue, zato hitem českých domácností byl bezpochyby katalog Quelle.[91] Byl inspirací pro všechny generace. Ženy si navzájem půjčovali zakoupené šaty a babičky podle nich šili svým vnoučatům.[92]

Devadesátá léta byla v podstatě ve znamení funkčního minimalismu, kdy bylo možné vlastnit sice jen pár kusů oblečení, za to dokonale kombinovatelných. Objevovali jsme v sobě duch kreativity, byli jsme svobodomyslní s romantickou jiskrou v srdci. Bylo to období hezké naivity - neznali jsme hrozby sociálních médií, ani pojem „jedenácté září“. Období, které bylo svobodné i divoké v dobrém i špatném smyslu. Některé fenomény 90. let jsou ale natolik zásadní a autentické, že je tu uvedu v samostatných kapitolách.

4.3. Tzv. „Podnikatelská móda“

Devadesátá léta tedy patřila k těm dynamičtějším a to se samozřejmě projevilo v podnikatelské sféře. Navzdory poctivým a pracovitým živnostníkům mělo slovo *podnikatel* negativní konotaci. Ti nejbohatší samozřejmě sáhli ke kontaktům z dob socialismu a čím dál častěji se začal užívat termín „český podnikatel“. Takovým pojmem byli většinou častování bývalí pouliční veksláci ve fialových sacích a mokasínech, ale i rychlí zbohatlíci. Nejznámějším podnikatelem tohoto typu byl v tuzemsku Ivan Jonák, který dodnes platí za jeden z negativních symbolů devadesátých let.

4.4. Fialové sako

Výrazné barvy ovládli módní trh a vystřídaly tak nevýraznou šeď socialismu. Podnikatelé všeho druhu (i politici) se najednou začali vzhlížet v nevkusných barevných kombinacích a právě tehdy spatřilo světlo světa *fialové sako*. To se stalo

[91] Srov. FUNDOVÁ, Johana. *Devadesátky!: roky nespoutané svobody*. Brno: CPress, 2019, s. 147.
[92] Srov. FUNDOVÁ, Johana. *Devadesátky!: roky nespoutané svobody*. Brno: CPress, 2019, s. 141 - 142.

skutečně motivujícím symbolem podnikání.[93] Dvouřadá saka fialové nebo vínové barvy byly nejčastěji kombinovány s černými (ale i bílými) kalhotami a košilemi. Celý outfit doplněn pestrobarevnou kravatou, černými mokasíny a pomyslnou tečkou byly po loket ohrnuté rukávy. Tento styl oblékání byl paradoxní v tom, že k nám ze Západu proudili kolekce z minulých sezon.[94] „Fialové sako“ – touto přezdívkou byli označováni podnikatelé, i další lidi, kteří měli na začátku 90. let tzv. „hvězdné“ manýry. Ke správnému podnikateli patřil i kufřík (v ideálním případě kožený) se zámečkem. Ve spojitosti s fialovými saky je také dobré připomenout termín *podnikatelské baroko*. Čerství zbohatlíci měli tendence vystavovat okázalá sídla v barokním duchu, aby tak mohlo být všem na očích jejich bohatství a úspěch.

4.5. Rozmach second handů

O touze oblékat se jinak a náhlé záplavě zbožím jsem se zmiňovala výše. Nicméně ne každý si mohl dovolit kupovat si nové a lákavé šaty a tak se k českým zákazníkům dostaly oděvy z „druhé ruky“ neboli second hand. V těchto obchodech bylo možné obstarat západní módu, která hýřila barevnými vzory a všeobecně se chlubila lepší kvalitou látek a zpracování. Mohlo by se zdát, že v second handech nakupovali pouze chudší vrstvy a studenti, ale ten skutečný mix západní módy byl právě jen v Second handech, protože se tak za relativně malý peníz dal velmi rychle a nápaditě obohatit šatník. Takový second handový kousek byl často značkový a dokázal originálně zpestřit outfit.[95] Typy second handů byly různé. Buď se platilo za jednotlivé kusy, nebo bylo možné koupit oblečení na váhu. Dále byl taky rozdíl v tom, zda byl obchod úhledně uspořádaný nebo jste se přehrabovali v hromadách oblečení – odtud vznikl další název pro second hand: „hrabák“.[96]

První second handové oblečení k nám dovezl tehdejší dokumentarista Petr Jachnin a to konkrétně ze Švýcarska. Jachnin v Československu otevřel první obchod tohoto

[93] Listopad 1989 otevřel cestu ke svobodnému podnikání. Pamatujete, jak to začalo? - Podnikatel.cz. Podnikatel.cz - největší server pro podnikatele v ČR [online]. Copyright © 2007 [cit. 10.02.2022]. Dostupné z: https://www.podnikatel.cz/clanky/listopad-1989-otevrel-cestu-ke-svobodnemu-podnikani-pamatujete-jak-to-zacalo/

[94] Srov. FUNDOVÁ, Johana. *Devadesátky!: roky nespoutané svobody*. Brno: CPress, 2019, s. 158.

[95] Srov. RADOVANOVIČ, Dušan, ed. *Svobodná a divoká 90. léta: příběhy z doby, kdy bylo možné téměř vše*. Praha: Radioservis, 2017.

[96] ŽENA-IN - Second hand, huj nebo fuj?. ŽENA-IN [online]. Copyright © 2000 [cit. 10.02.2022]. Dostupné z: https://zena-in.cz/clanek/second-hand-huj-nebo-fuj

typu a poté vytvořil koncept zvaný „třídírna“ oděvů. Takové oblečení „z druhé ruky“ si majitelé Second handů buď koupili ve velkoobchodu v tuzemsku, nebo si pro něj dojeli do zahraničí. Ať tak či tak, už tehdy se dbalo na to, aby oblečení prošlo desinfekcí, což bylo třeba doložit písemným dokladem. Byť to vypadalo, že obchod typu second hand je jen krátkodobý výstřelek, těší se popularitě dodnes. V dnešní době vidíme, že význam second handů pomáhá také na globální úrovni. Svět zaplavuje nadprodukce oblečení. Jedno z možných řešení, jak snížit environmentální stopu[97] je nakupovat již obnošené oblečení, jež je prvkem cirkulární ekonomiky, která se šíří po celém světě. Second handové oblečení tak zaznamenává obrovský boom.[98]

4.6. praktické sportovní oblečení (tzv. „šusťáky“)

„Čím víc pruhů, tím víc Adidas“ – známá fráze devadesátých let. Ještě dnes vzpomínáme na šusťákové soupravy, které byly klíčovým módním hitem 90. let. „Šusťáky“ se těšily obrovské oblibě. Vyráběli se ve všech možných barvách a značkách a představovali vrchol odívání. Do pádu železné opony byla šusťáková souprava doména především sportovců, ale netrvalo dlouho a Češi si v tomto směru vybudovali prvenství. Šusťáková souprava byl oděv na výlet, do obchodu, ale i na doma – stala se tedy univerzálním a praktickým, společensky uznávaným poloformálním oblečením ad absurdum. Typickým obrazem devadesátých let byl taxikář čekající na zákazníka v šusťákovém modelu a bílých vytažených ponožkách.[99] Výhodou šusťákové soupravy byl fakt, že se pod kalhoty i bundy, které dohromady až nápadně připomínaly kombinézu, vešla další vrstva oblečení, takže se dá s přehledem tvrdit, že byla vhodná od jara do podzimu, ne-li po celý rok. Šusťákový komplet dostal ten správný punc ve chvíli, kdy si k němu člověk oblékl boty značky Prestige.[100] Taková kombinace šusťákové bundy, vyšisovaných džínových kalhot, tlustých ponožek a Prestige bot byla typickým volnočasovým oděvem pro ty, kteří chtěli

[97] Použité oblečení snižuje environmentální stopu tím, že limituje emise oxidu uhličitého do ovzduší a zamezuje užívaní pesticidů, hnojiv a miliard litrů vody, které by byly potřeba k vytvoření nového oblečení. Pozn. aut.

[98] Nakupování Second-Hand Pomáhá Udržitelnosti Životního Prostředí. Outlet & Secondhand Eshop [online]. Copyright © 2022 UNIMODA S.R.O. [cit. 10.02.2022]. Dostupné z: https://unimoda.cz/blog/nakupovani-second-hand-pomaha-udrzitelnosti-zivotniho-prostredi

[99] Srov. RADOVANOVIČ, Dušan, ed. *Svobodná a divoká 90. léta: příběhy z doby, kdy bylo možné téměř vše.* Praha: Radioservis, 2017.

[100] Prestige lidově nazývané „prestižky“. Pozn. aut.

vypadat „trendy“. Prestige zvládly nápor všelijakého počasí, dědily se po sourozencích, chodilo se v nich na houby, výlety, ale i do školy.[101]

4.7. Kalhoty s laclem

Jak je známo, Češi milují praktické věci. Důkazem toho byl rozmach kalhot s laclem.[102] Nosili je všichni, od teenagerů, přes popové hvězdy. Kalhoty s laclem spadají do kategorie ležérní módy, ale pro dosažení ještě neformálnějšího vzhledu bylo možné jeden lacl odepnout. Šili se v různých formách: od kraťasů, přes „mrkváče“ (kalhoty s vyšším pasem - nohavice se směrem dolů zužují) až po rovný střih a coby materiál sloužila převážně džínovina, ale vyráběly se i z bavlny. Ženy je s oblibou kombinovali se špagetovými tílky nebo přiléhavými tričky. Protože tento styl vycházel z USA, kde už ve 20. letech tento kus látky nosili farmáři nebo dělníci, nemohlo na tomto oděvu chybět ani poutko na kladivo na straně a veliká kapsa na prsou. Zajímavostí je, že než v našich šatníkách zlidověly, byly původně v 70. letech symbolem hnutí žen: „Chtěly se tím (ženy) vymezit vůči stereotypům v konfekční ženské módě a propagovat samy sebe coby politicky a společensky uvědomělé ženy.“[103]

Na kalhoty s laclem navazuje další oděv našich šatníků a tím byly kalhoty s kapsami vzadu, vepředu, i po stranách – lidově „kapsáče“. Vzniknout jim dal pravděpodobně úpadek ledvinek a potřeba někam uložit všechny nezbytnosti a běžné kapsy byly v tomto ohledu nedostačující. Hitem se stali zhruba v polovině 90. let a každý chtěl alespoň jedny vlastnit. Vyráběly se z různých materiálů, kdy nejčastějším z nich byla hlavně džínovina a bavlna.

4.8. Úprava zevnějšku

Ruku v ruce s módou šla samozřejmě i úprava zevnějšku. Ze salónů pánských holičů jste čím dál častěji mohli slyšet větu: „Prosím ostříhat na Jágra“.[104] Typ tohoto účesu se nazývá *mullet* a v podstatě spočívá v tom, že muž je v přední části hlavy ostříhán na

[101] Srov. FUNDOVÁ, Johana. *Devadesátky!: roky nespoutané svobody*. Brno: CPress, 2019, s. 144.
[102] Kalhoty s laclem nejčastěji známé pod názvem „lacláče“. Pozn. aut.
[103] Srov. RADOVANOVIČ, Dušan, ed. *Svobodná a divoká 90. léta: příběhy z doby, kdy bylo možné téměř vše.* Praha: Radioservis, 2017, s. 126.
[104] Mezi lidmi běžně užívaný výraz „Jágrova deka. Pozn. aut.

krátko a vzadu je mu nechaná delší kštice.[105] Jak nadpis napovídá, prototypem tohoto účesu byl v tuzemsku Jaromír Jágr, ale také výše zmiňovaný podnikatel Ivan Jonák. Bylo ale v podstatě jedno, jestli jste známý hokejista nebo mafiánský podnikatel, tento účes nosili děti (dokonce i holčičky), tátové, prostě všichni. Jednalo se o módní vlnu, která zaplavila celou republiku. Pokud člověk neměl účes „na Jágra“, pravděpodobně byl ostříhán „podle hrnce“ nebo „na ježka“ v kombinaci s „ocáskem“ vzadu nebo s ofinkou vepředu.[106] V zahraničí se tímto účesem pyšnili například zpěváci David Bowie nebo Paul McCartney.

Svoje kořeny má tento typ účesu pravděpodobně u řidičů kamionů, pro které byly dlouhé vlasy nepraktické, ale chtěli si alespoň část z nich zachovat. „Podle oxfordského slovníku se označení tohoto účesu výrazem „mullet“ vžilo díky písničce americké skupiny Beastie Boys z roku 1994 s názvem *Mullet head*. Slovo „mullet“ je anglický název pro rybu, které česky říkáme cípal hlavatý. Vyznačuje se tím, že má šupiny i na hlavě. Opticky tak vypadá, jako by neměla krk.“[107]

[105] Delší kštice vzadu hlavy se lidově nazývá „deka“ a s oblibou se tomuto typu účesu dodnes říká: „Vpředu byznys, vzadu diskotéka“. Pozn. aut.

[106] Srov. FUNDOVÁ, Johana. *Devadesátky!: roky nespoutané svobody*. Brno: CPress, 2019, s. 153.

[107] Srov. RADOVANOVIČ, Dušan, ed. *Svobodná a divoká 90. léta: příběhy z doby, kdy bylo možné téměř vše.* Praha: Radioservis, 2017, s. 41.

5. Závěr, aneb malá transkulturní reflexe

Protože tuto bakalářskou práci píši v rámci studia Transkulturní komunikace, bylo by dobré, kdybych v poslední části přiblížila, jakým způsobem tato práce zmíněný obor reflektuje. Móda skutečně funguje jako komunikační prostředek, jedná se o výraz sebepochopení, je cestou hledání vztahu se světem (blízkým i vzdáleným), objevováním barev, materiálu (od zdání ke skutečné kvalitě) a forem – zaměstnává téměř všechny naše smysly. Po pádu Železné opony šlo v tuzemsku o jakési „dohánění“ západního světa kvůli tak dlouhé izolaci během Studené války, kdy člověk žil v uzavřeném světě a nedostávalo se mu srovnání. Ustálení módy a stylu po roce 2000 je tak způsobeno i mnohem větším rozhledem lidí, kteří už mohli cestovat a tím pádem porovnávat.

Představa mezikulturního dialogu světa je skvěle pojata v monografii *Za hranice kultur*.[108] Samotné pojetí termínu *kultura* je velice složité – je totiž opakem všeho, co rozumíme stabilitou či stálostí. I když je spousta definic, jak tento pojem ukotvit pro lepší porozumění, nikdy nebudou skutečně odpovídat tomu, čím skutečně je. Jak je zmíněno v práci, kultura je komplexní, dynamický proces plný proměn a vždy má co dočinění se sociálním konstruktem. Pomáhá nám orientovat se ve světě, vymezit naši identitu a zároveň definovat to, čím jsme.

Experti v oboru interkulturního studia vztahů se docela často potýkají s jakousi touhou či potřebou vlastnit „atlas světové kultury“ obsahujíc nejzásadnější data o všech kulturních regionech v ideálně stručné verzi pro lepší přehlednost. Zároveň jsou si ale všichni z oboru vědomi, že nelze zcela porozumět byť jen jednomu jedinému kulturnímu regionu. Je ale nepochybně potřeba přistupovat ke každé kultuře flexibilně a mít již rozsáhlé kulturní povědomí.[109] „Existuje nepřeberné množství definic kultury. Už roku 1952 jich Kroeber a Kluckhohn napočítali a porovnali přes sto padesát.“[110] Svět je naše pole působnosti a kultura nástroj, jež nám dovoluje rozvíjet náš potenciál

[108] Srov. BURDA, František. *Za hranice kultur: transkulturní perspektiva.* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2016, s. 23.
[109] Srov. NOVÝ, Ivan a Sylvia SCHROLL-MACHL. *Spolupráce přes hranice kultur*. Praha: Management Press, 2005, s. 16.
[110] Srov. NOVÝ, Ivan a Sylvia SCHROLL-MACHL. *Spolupráce přes hranice kultur*. Praha: Management Press, 2005, s. 11.

v relativně známém prostředí. Je to také důkaz toho, že se potřebujeme a chceme ve světě orientovat.[111]

To, jak chápeme svět, nám přibližuje kniha *Slavnosti a rituály jako zpráva o obrazu světa*. Všichni lidé mají nějakou představu o tom, jaký je svět. A právě tento obraz světa i snaha o jeho další pochopení dává člověku do rukou úžasnou věc – schopnost tvořit a být vynalézavý. Lidé tedy mohou skládat symbolický svět do vlastních srozumitelných celků, které sice nikdy nebudou přesnou napodobeninou objektivní reality kolem nás, přesto jejich významu budeme více či méně rozumět.[112]

Právě díky kreativitě, která je nám vlastní, není nikdy bezvýznamné to, co si člověk obléká. Oděv je vždy forma určitého vyjádření: odraz lidské kreativity, součást sebepochopení člověka či styl komunikace a překročení sebe sama v dialogu se světem. Pokud se tedy zaměřím na téma individualizace a touhu nějakým způsobem vyjádřit svůj postoj oblečením, nemohu vynechat Ericha Fromma „Proces individualizace je procesem růstu síly a integrace jeho individuální osobnosti, současně je však procesem, v němž se ztrácí původní totožnost s ostatními a v němž se od nich dítě čím dál víc odlučuje.“ Autor poukazuje na fakt, že pojetí sebe sama jako nezávislé a samostatné osobnosti je přímo závislé na míře uvědomění významu svobody. Čím víc člověk opouští bezpečně známé prostředí, které mu umožnilo prvotní vazby, tím víc začíná pociťovat úzkost, osamělost i bezmoc. A tak se může stát, že se tváří v tvář moci rozhodne jít cestou vyšlapanou a vzdát se své vlastní individuality.[113]

Významnou roli ve vyjádření sebe sama určuje také barva, která má nezastupitelnou funkci v rámci sebeprezentace. Záleží, jaké odstíny barev si zvolíme a jak moc chceme, aby nás daná skupina (ne)přijala. Vše se odvíjí od toho, co míníme okolí sdělit a právě na tom je utvářen náš styl. K vytvoření originálního stylu je ale potřeba, abychom nejdříve poznali sami sebe.[114] Jedinečnost symboliky dokládá také analýza Fleetwood-Smitha. Ta tvrdí, že oděvu připisujeme ojedinělý symbolický význam.

---

[111] Srov. NOVÝ, Ivan a Sylvia SCHROLL-MACHL. *Spolupráce přes hranice kultur*. Praha: Management Press, 2005, s. 13.

[112] Srov. KARLOVÁ, Jana. *Slavnosti a rituály jako zpráva o obrazu světa*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2013, 11 - 15.

[113] Srov. FROMM, Erich. *Strach ze svobody*. Přeložil Vlastislava ŽIHLOVÁ. Praha: Portál, 2014. Klasici.

[114] Srov. SAMPSON, Eleri. *Jak si vytvořit působivý image: krok za krokem k úspěšné kariéře*. Praha: Management Press, 1996.

Mezi další faktory patří emocionální investice nebo autentičnost oblečení. V neposlední řadě stojí oděv jako žijící vzpomínka.[115]

Moderní člověk se snaží, aby móda byla součástí lidského života stůj co stůj. Způsob oblékání je tedy řízen dvěma hlavními proudy: *haute couture* a *konfekce*, které se od sebe sice ostře liší, nicméně dohromady tvoří jednotný systém. Bipolarita v těchto pojmech, zakládající se na *okázalosti* a *sériové produkci*, je dána potřebami společnosti a touze diferenciovat se. A to ne pouze ve vztahu k drahým materiálům či levnějším výrobním procesům, ale v dnešní době například i ve vztahu k životnímu prostředí.[116] Vlivem sériových výrob ale bohužel dochází ke konzumnímu myšlení společnosti. Zároveň dnes onen přepych není v podobě kvalitních značek pro velkou část společnosti nedostupný a dřívější kulturní formát („V dřívějších dobách spatřovaly lidové a střední vrstvy v luxusních značkách nedostupné zboží“)[117] vystřídal „nárok“ na luxus a nadbytek. To vše ruku v ruce s demokratizací komfortu společenské právo zábavy a plnění slastí, kde se odráží touha po „lepším životě“.[118]

„Móda je kyvadlo, které se houpe mezi reinterpretací minulosti a představou budoucnosti.“[119] Pro uchopení každodennosti života v atmosféře 80. a 90. let, musíme proniknout do charakteru dobové módy, „citlivého zrcadla každé dějinné společnosti“.[120]

---

[115] Srov. FLEETWOOD-SMITH, R. *Exploring Clothing Attachment using Interpretative Phenomenological Analysis.* In S. Colen & C. Mair (Eds.), LCF MA Fashion: Culture, History, Psychology (25-27). London: London College of fashion 2016, UAL.

[116] Srov. LIPOVETSKY, Gilles. *Říše pomíjivosti: móda a její úděl v moderních společnostech*. Praha: Prostor, 2002. Střed (Prostor), s. 219.

[117] Srov. LIPOVETSKY, Gilles. *Paradoxní štěstí: esej o hyperkonzumní společnosti*. Praha: Prostor, 2007. Střed (Prostor), s. 54.

[118] Srov. LIPOVETSKY, Gilles. *Paradoxní štěstí: esej o hyperkonzumní společnosti*. Praha: Prostor, 2007. Střed (Prostor), s. 52.

[119] BURIANOVÁ, Miroslava, Helena HEROLDOVÁ, Jana MÁCHALOVÁ, Ondřej TÁBORSKÝ a Marek JUNEK. *Móda v kruhu času: retro - 200 let inspirací*. Praha: Národní muzeum, 2016, s. 27.

[120] HLAVÁČKOVÁ, Konstantina. Móda za železnou oponou: společnost, oděvy a lidé v Československu 1948-1989. Praha: Grada Publishing, 2016, s. 45.

Bibliografie

Seznam použité literatury

1. BURDA, František. Za hranice kultur: transkulturní perspektiva. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2016. ISBN 978-80-7325-402-5.
2. BURIANOVÁ, Miroslava, Helena HEROLDOVÁ, Jana MÁCHALOVÁ, Ondřej TÁBORSKÝ a Marek JUNEK. *Móda v kruhu času: retro - 200 let inspirací*. Praha: Národní muzeum, 2016. ISBN 978-80-7036-503-8.
3. Fashion: A history from the 18th to the 20th century : the collection of the Kyoto Costume Institute. Koln: TASCHEN, 2014. ISBN 3822812064.
4. FLEETWOOD-SMITH, R. Exploring Clothing Attachment using Interpretative Phenomenological Analysis. In S. Colen & C. Mair (Eds.), LCF MA Fashion: Culture, History, Psychology. London: London College of fashion 2016, UAL.
5. FUNDOVÁ, Johana. Devadesátky!: roky nespoutané svobody. Brno: CPress, 2019. ISBN 978-80-264-2794-0.
6. HLAVÁČKOVÁ, Konstantina. Móda za železnou oponou: společnost, oděvy a lidé v Československu 1948-1989. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5833-6.
7. JUDT, Tony. Poválečná Evropa: její historie od roku 1945. V českém jazyce vydání třetí, v nakladatelství Prostor druhé. Přeložil Dalibor VÝBORNÝ. Praha: Prostor, 2018. Obzor (Prostor). ISBN 978-80-7260-373-2.
8. KALINOVÁ, Lenka. Sociální vývoj Československa 1969–1989. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998.
9. KALINOVÁ, Lenka. Společenské proměny v čase socialistického experimentu: k sociálním dějinám v letech 1945-1969. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1536-5.
10. KARLOVÁ, Jana. Slavnosti a rituály jako zpráva o obrazu světa. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2013. ISBN 978-80-7465-076-5.
11. KINDERSLEY, Dorling. Móda: Obrazové dějiny oblékání a stylu. Přel. Adéla Bartlová, Milan Lžička. Praha: Euromedia Group, k.s. - Knižní klub, 2013. ISBN 978-80-242-4170-8.

12. KOSATÍK, Pavel. Osm žen z Hradu: Manželky prezidentů. Praha: Mladá fronta, 1993. ISBN 80-204-0367-1.
13. LIPOVETSKY, Gilles. Paradoxní štěstí: esej o hyperkonzumní společnosti. Praha: Prostor, 2007. Střed (Prostor). ISBN 978-80-7260-184-4.
14. LIPOVETSKY, Gilles. Říše pomíjivosti: móda a její úděl v moderních společnostech. Praha: Prostor, 2002. Střed (Prostor). ISBN 80-7260-063-X.
15. Srov. MÁCHALOVÁ, Jana. Móda 20. století. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003. ISBN 80-7106-587-0.
16. MÁCHALOVÁ, Jana. Budiž móda: průvodce dějinami módy 20. století. Praha: Brána, 2012. ISBN 978-80-7243-608-8.
17. PRŮCHA, Václav. Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992. Brno: Doplněk, 2009. ISBN 80-7239-147-X.
18. RADOVANOVIČ, Dušan, ed. Svobodná a divoká 90. léta: příběhy z doby, kdy bylo možné téměř vše. Praha: Radioservis, 2017. ISBN 978-80-87530-15-3.
19. VANĚK, Miroslav. Nedalo se tady dýchat: ekologie v českých zemích v letech 1968 až 1989. Praha: Maxdorf, 1996. Historia nova. ISBN 80-85800-58-6.
20. VELICKÝ, Bedřich, Kateřina TRLIFAJOVÁ a Pavel KOUBA. Spor o přirozený svět. Praha: Filosofia, 2010. ISBN 978-80-7007-317-9.
21. UCHALOVÁ, Eva. Czech fashion 1918-1939: [elegance of the Czechoslovak First Republic]. Prague: Olympia, 1996. ISBN 80-7033-425-8.
22. ŽIVNÁ, Želmíra. Šaty dělají člověka: o módě a oblékání. Ilustroval Michal KUDĚLKA. Praha: Albatros, 1976. Objektiv (Albatros).

Internetové zdroje

1. 1990-1999 | Fashion History Timeline. Fashion History Timeline | A hub for fashion research [online]. Copyright © 2022 [cit. 09.02.2022]. Dostupné z: https://fashionhistory.fitnyc.edu/1990-1999/
2. 3 Reasons to be Inspired by Marlene Dietrich – Vintage Fashion House. Vintage Fashion House – Everything Sewing Vintage Fashion [online]. Dostupné z: https://www.evelynwood.com.au/3-reasons-to-be-inspired-by-marlene-dietrich/

3. Citáty – Coco Chanel – Nejlepší citáty. Nejlepší citáty – Citáty slavných osobností, pořekadla a lidová rčení [online]. Copyright © 2020 www.nejlepsicitaty.cz [cit. 09.02.2022]. Dostupné z: https://www.nejlepsicitaty.cz/autor/coco-chanel/
4. Cravat | Elsa Schiaparelli | V&A Explore The Collections. 302 Found [online]. Copyright © Victoria and Albert Museum, London, 2021 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: https://collections.vam.ac.uk/item/O15655/cravat-jumper-elsa-schiaparelli/
5. Horáčková, Zuzana. „Móda 90. let. Z čeho vychází základní inspirace pro současnou módu“. Woman Only. [online]. [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: <https://www.womanonly.cz/moda-90-let-zakladni-inspirace/>.
6. Jacqueline Kennedy Onassis Birth Anniversary: A Fashion Icon Whose Signature Styles are Relevant Even Today (View Pics). Unique News Online | Worth Your Time [online]. Copyright © Copyright 2022, All Rights Reserved [cit. 10.03.2022]. Dostupné z: https://www.uniquenewsonline.com/jacqueline-kennedy-onassis-birth-anniversary-a-fashion-icon-whose-signature-styles-are-relevant-even-today-view-pics/
7. Jaká byla móda 60. let a proč se její styl stále vrací - WomanOnly. WomanOnly | Magazín pro moderní ženy [online]. Dostupné z: https://www.womanonly.cz/jaka-byla-moda-60-let-a-proc-se-jeji-styl-stale-vraci/
8. Jsme komunita žen, které navzájem podporují [online]. Dostupné z: https://www.zenysro.cz/doporucujeme/moda-a-styl/jak-jsme-se-sto-let-oblekaly-pamatujete-ikonicke-kousky
9. Listopad 1989 otevřel cestu ke svobodnému podnikání. Pamatujete, jak to začalo? - Podnikatel.cz. Podnikatel.cz - největší server pro podnikatele v ČR [online]. Copyright © 2007 [cit. 10.02.2022]. Dostupné z: https://www.podnikatel.cz/clanky/listopad-1989-otevrel-cestu-ke-svobodnemu-podnikani-pamatujete-jak-to-zacalo/
10. Maria Montessori - Montessoricr. Montessori ČR - Montessoricr [online]. Copyright © [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: https://www.montessoricr.cz/objevte-montessori/maria-montessori
11. Móda 60. let 20. století – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/M%C3%B3da_60._let_20._stolet%C3%AD

12. Móda podle Coco Chanel nebo Marlene Dietrich - Sidonie. Sidonie - Časopis plný příběhů [online]. Dostupné z: http://www.sidonie-casopis.cz/moda-podle-coco-chanel-marlene-dietrich/
13. Moderní-Dějiny.cz | Ivan M. Jirous - Zpráva o třetím českém hudebním obrození. Moderní-Dějiny.cz | Úvodní stránka [online]. Copyright © Všechna práva vyhrazena 2009 [cit. 16.01.2022]. Dostupné z: https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/ivan-m-jirous-zprava-o-tretim-ceskem-hudebnim-obrozeni/
14. Nadčasová klasika: jehlové podpatky | MODA.CZ. Móda | MODA.CZ [online]. Copyright © Copyright 2006 [cit. 16.01.2022]. Dostupné z: https://www.moda.cz/a/nadcasova-klasika-jehlove-podpatky--3403
15. Nakupování Second-Hand Pomáhá Udržitelnosti Životního Prostředí. Outlet & Secondhand Eshop [online]. Copyright © 2022 UNIMODA S.R.O. [cit. 10.02.2022]. Dostupné z: https://unimoda.cz/blog/nakupovani-second-hand-pomaha-udrzitelnosti-zivotniho-prostredi
16. Remember when the Beckhams went everywhere in matching outfits? - CNN Style. CNN International - Breaking News, US News, World News and Video [online]. Copyright © [cit. 19.01.2022]. Dostupné z: https://edition.cnn.com/style/article/beckhams-fashion-matching-outfits/index.html
17. Tamara de Lempicka - 93 artworks - painting. WikiArt.org - Visual Art Encyclopedia [online]. Dostupné z: https://www.wikiart.org/en/tamara-de-lempicka
18. Tracing Christian Dior's Changing Silhouettes in Vogue | Vogue. [online]. Copyright © [cit. 10.03.2022]. Dostupné z: https://www.vogue.com/article/christian-dior-archival-looks
19. ŽENA-IN - Second hand, huj nebo fuj?. ŽENA-IN [online]. Copyright © 2000 [cit. 10.02.2022]. Dostupné z: https://zena-in.cz/clanek/second-hand-huj-nebo-fuj

Ostatní zdroje

Tři oříšky pro Popelku. Režie Václav Vorlíček, 1973.

Žena za pultem. Režie Jaroslav Dudek, 1977.

30 případů majora Zemana. Režie Jiří Sequens, 1974 – 1979.

Na samotě u lesa. Režie Jiří Menzel, 1976.

Jak utopit doktora Mráčka. Režie Václav Vorlíček, 1975.

Bony a klid. Režie Vít Olmer, 1987.

Devadesátky. Režie Peter Bebjak, 2022.

Seznam příloh

Příloha 1a – Obraz

Příloha 1b – Fotografická koláž

Příloha 1c – Fotografie

Příloha 1d – Fotografická koláž

Příloha 1e – Fotografická koláž

Příloha 1f – Fotografická koláž

Přílohy

Příloha 1a:

Obraz: V zeleném bugatti

Zdroj: Tamara de Lempicka - 93 artworks - painting. WikiArt.org - Visual Art Encyclopedia [online]. Dostupné z: https://www.wikiart.org/en/tamara-de-lempicka

Příloha 1b:

Little black dress

Zdroj: LBD | Dutch Fashion Doll World. Dutch Fashion Doll World | A Dutch Barbie collector in Holland [online]. Dostupné z: https://dutchfashiondollworld.wordpress.com/lbd/

Příloha 1c:

Černý pulover s vplétanou vázankou

Zdroj: Cravat | Elsa Schiaparelli | V&A Explore The Collections (vam.ac.uk)

Příloha 1d:

Marlene Dietrich zpopularizovala kalhotový kostým

Zdroj: 3 Reasons to be Inspired by Marlene Dietrich – Vintage Fashion House (evelynwood.com.au)

Příloha 1e:

Zdroj: Tracing Christian Dior's Changing Silhouettes in Vogue | Vogue. [online]. Copyright © [cit. 10.03.2022]. Dostupné z: https://www.vogue.com/article/christian-dior-archival-looks

Příloha 1f:

Zdroj: Jacqueline Kennedy Onassis Birth Anniversary: A Fashion Icon Whose Signature Styles are Relevant Even Today (View Pics). Unique News Online | Worth Your Time [online]. Copyright © Copyright 2022, All Rights Reserved [cit. 10.03.2022]. Dostupné z: https://www.uniquenewsonline.com/jacqueline-kennedy-onassis-birth-anniversary-a-fashion-icon-whose-signature-styles-are-relevant-even-today-view-pics/